

Урок-проект

“Музичні образи в народній творчості”

5 клас

*Підготувала
вчитель музичного мистецтва
Росяк Оксана Михайлівна*

Урок № 9, 5 клас.

Тема уроку. **Музичні образи в народній творчості.**

Музично-дидактичний матеріал.

- Українська народна казка "Чарівна скрипка".
- Закарпатські народні мелодії.
- Норвезька народна пісня "Чарівний смичок".
- В.Івасюк. Балада «Дві скрипки».
- Укр. нар. пісня «Заграй, мені скрипалю».
- Укр. нар. пісня «Грай, моя скрипочко».
- І. Поклад, В.Крищенко «Чарівна скрипка».

Мета.

- ознайомити учнів із зв'язком музики з народною творчістю, із значенням музичного мистецтва для розвитку інших видів мистецтва;
- виховувати інтерес до музичних інструментів і пізнавальну діяльність народознавчого, творчого характеру.

Завдання.

- вчити дітей уважно слухати музику, використовуючи прийоми музичної виразності, поглибити їхні знання про виражальні й образотворчі властивості музики;
- розвивати творчу активність дітей, їхню образність як одну з найважливіших характеристик дитячої творчості у всіх видах музичної творчості у всіх видах музичної діяльності;
- працювати над розвитком вокально-хорових навичок.

Види діяльності.

- збір оповідань, легенд, казок, віршів, загадок про скрипку;
- самостійне складання віршів, казок, загадок про скрипку;
- збір різних матеріалів про скрипку;
- проведення конкурсу на краще виконання пісні про скрипку;
- проведення конкурсу на кращий малюнок "Образ скрипки у народній творчості";
- оформлення альбому "Образ скрипки у народній творчості", відбір малюнків, загадок, оповідань, казок.

Групи учнів.

1. Збирачі матеріалів.
2. Літератори.
3. Декоратори-оформлювачі.
4. Кореспонденти.
5. Художники.
6. Співаки

Хід уроку.

1. Організаційний момент. Музичне вітання.

2. Вступне слово вчителя.

Невідомі творці казок та оповідань, в яких виражено народну мудрість, прекрасно розуміли, як впливає музика на людину, тому з любов'ю та захопленням розповідали про народних умільців, котрі майстерно володіли мовою музики. Це - свідчення того, що народ завжди високо цінував і з великою повагою та особливою любов'ю ставився до музикантів-аматорів, які силою свого мистецтва допомагали творити добро, несли людям радість та розраду. Так народжувалися музичні образи в казках та оповіданнях, а пізніше - і в літературних творах.

Улюбленим музичним образом в народній творчості був образ скрипаля та інструмент чарівної скрипки.

Сьогодні урок у нас незвичайний. Адже на ньому присутні і кореспонденти, і художники, і співаки, і літератори, і поети, і збиричі матеріалів. Усі ви підготували матеріал про скрипку. Тому наш урок буде схожий на в'язанку народних мелодій, які перегукуються між собою.

(Звучать закарпатські народні мелодії).

- Спробуйте визначити на слух, які музичні інструменти звучать?
- Яку роль в інструментальному ансамблі відіграє скрипка?
- Розкажіть про її виражальні і зображальні можливості.

Ми бачимо, якими знаннями, уміннями й навичками, професійною грою повинен володіти скрипаль, щоб виразити й передати звуками будь-який музичний зміст, образ і будь-яку думку. Голос у неї ніжний і співучий.

Яка вона елегантна! Давайте уважно її розглянемо. Ця частина називається корпус. Із чого він зроблений?

Збирачі матеріалів. Учень 1.

З дерева. Раніше для скрипки дуже ретельно вибирали дерево. Верхню деку робили з тірольської ялинки. Спочатку уважно придивлялися, на яке дерево найчастіше сідали птахи, потім прослуховували стетоскопом, щоб переконатися, що дерево співуче. Спилували взимку, причому так обережно, щоб воно не впало, а було дбайливо опущено на землю. Ну, а потім обирали для скрипки найкращу частину, а решта пішла на дрова. Дерево мало бути дуже добре висушене.

У справжньої скрипки дека повинна бути такою, щоб через неї можна було сонце бачити. Береш скрипку в руки і дивишся через неї на небо. Якщо світиться - то справжня.

Учень 2. Я розповім вам цікаву історію: "Один багатій купив скрипку, що коштувала дорого. Але коли приніс її додому, то виявилось, що звук у неї тьмянний і не виразний. Дерево було сирим. У гніві багатій наказав викинути інструмент, але старий слуга пошкодував скрипку й сховав її у прикомірку...

Минуло багато років. Одного разу онук нашого багатія забрався в прикомірок. Серед старих речей він знайшов скрипку. Дбайливо відкрив футляр, узяв смичок і... скрипка заспівала. Чому?

Відповіді дітей.

Дерево дуже висохло і вплинуло на звук. Спочатку дерево було сирим, тому звук був тьмянний, невиразний.

Учень 3. Я хочу вам розповісти чому скрипка має таку чудернацьку форму. Річ у тому, що в такому зігнутому корпусі голос струни відбивається у різні боки. Відлуння не одне, а дробиться на десятки маленьких. От тоді-то у скрипки з'являється не лише звук, а й призвуки-тембри.

Учень 4. Походження скрипки точно не з'ясовано, хоча відомо, що в XIV ст. на теренах Білорусі, Польщі, України існували смичкові інструменти ("скрипиця", "скрипіль"), які мали ознаки скрипки. Класичний тип скрипки склався в XV-XVI ст. одночасно в Італії та Франції. Видатні скрипкові майстри Г.Дифопругар, І.Керліно, Д. Маджіні, Н.Аматі, А. Страдиварі, Д.Гварнері, Ж.Вільйом, Я.Штайнер, І.Батов, А.Леман, К.Гурський та інші працювали в країнах Європи в XVI-XIX ст.

Учень 5. Багатьом майстрам особливо хотілося повторити успіх Страдиварі. Але скрипки Страдиварі залишалися неперевершеними. Виникла навіть легенда. Ось послухайте.

Було це давним-давно, понад триста років тому.

Відомий майстер скрипки Ніколо Аматі підібрав на одній із вулиць італійського міста Кремона хлопчика, який не знав, куди йому подітися. Страшна хвороба чума, від якої колись вмирали цілі села і міста, забрала рідних безпритульного хлопчика. Аматі привів хлопчика до себе і зробив одним із своїх помічників.

Антоніо виявився дуже старанним. В його руках дерево ніби оживало, дерев'яні цурки ніби самі перетворювалися на заготовки для майбутніх скрипок. Як особливу винагороду отримував старанний підмайстер дозвіл самотійно зробити скрипку від початку до кінця.

Вчитель. Тільки у руках справжнього майстра скрипка творить справжні чудодійні дива. Скільки прекрасної музики створено за казковими сюжетами! Але музика теж часто буває в гостях у казки. І тоді народжуються дивовижні історії про майстерних музик, чарівні музичні інструменти і вражаючу силу музичного мистецтва.

– Які казки ви знаєте про музикантів та про музичні інструменти?

Літератори. Учень 1.

Є казка «Таємниця Лесикової скрипки», «Чародійна скрипка».

Я хочу розповісти казку "Чарівна скрипка" (учень розповідає казку).

– Яку чудодійну силу мала скрипка Петрика?

– Уявіть, що зникають усі музичні слова. Чи виникла б ця казка, якби не було музики.

Учень 2. Якщо відгадаєте загадку, я теж вам розповім казку про чарівний інструмент.

Сім струн має, про все заспіває.....(скрипка).

Ходив скрипаль від дерева до дерева, від хати до хати, від села до села і збирав на струни своєї скрипки всі жалі рідної землі. Він чув, як плачуть голодні діти у бідняцьких хатах, як скаржиться змучене, полите потом і сльозами поле, як сумують ліси і гори разом з людьми у панській неволі.

Брав скрипаль смичок у руки, торкався струн і жалі рідного краб неслися до хмар, пливли разом з ними в далекі світи і розповідали про людську долю.

Скрипаль прислухався до голосів землі, і все виразніше вчувалася йому серед сумних пісень якась нова мелодія.

«Що ж це за пісня?» - питав себе здивовано скрипаль і радів їй, як рідній сестрі. Це була та сама, яка вирвалася з тюремного підземелля. Скрипаль намагався спіймати її мотив і поселити на струнах своєї скрипки, але марно – це йому не вдалося.

І тоді він заговорив до пісні лагідно:

– Пісне, торкнись моїх струн. Я хочу зрозуміти твою душу...

– Музиканте, я можу прийти на струни скрипки тільки через твоє серце, - відповіла пісня.

І знову слухав музикант мелодію, і відкривав у ній свіжі тони, і відчував, як наливалася силою тіло і дужчали руки. Пісня пробуджувала його до життя.

І відкрив для себе скрипаль три таїни: вільну душу, бо живе споконвіку для волі України; дужі крила, бо облітає весь світ і повертається до отчого порога; вічність, бо рідна земля в золотих пшеницях – мати її, а блакитне небо – батько.

– Пісне, – мовив музикант. – Візьми мою скрипку, хай вона послужить тобі і людям. Понесу я тебе слабким – і стануть вони сильними, понесу знедоленим – й вони визволяться, бо і ти колись вирвалася із підземелля. І заживуть вільно, пісне, діти твої – українці.

І ледве скрипаль сказав ці слова, відчув, як рука потягнулась за смичком, як полилась зі серця мелодія і впала на струни. Ожили вони, заспівали тисячами голосів, загриміли по всій землі – і впали кайдани з людських рук, і розлетілися підземні каземати, і розкололися хмари.

І почув тоді старий скрипаль ще одну таїну чародійної музики.

– Скрипалю, я прийшла до скрипки через твоє серце, – сказала пісня. Але

пам'ятай, що не в усі серця я заходжу. Бо є такі серця, як фортеці – кам'яні, темні, глухі. У них відкрите одне маленьке віконечко, як омана. Залетиш – і не знайдеш уже дороги назад, як пташка.

Скрипаль слухав сповідь пісні, а та промовляла до душі:

– Я пісня волі, я не служниця володарям. Я сильна серед людей. Я живу для свободи народу.

Торкнувся знову він скрипки і пісня лилася тисячоголоса. Музикант зрозумів, що йому відкрилася таємниця, заповіт чарівної скрипки.

Вчитель.

– Про кого розповіла вам ця казка? (про скрипку, музиканта і пісню).

– Чи достатньо навчитися тільки гри на інструменті, щоб стати справжнім музикантом. Що для цього ще потрібно? (відчувати мелодію душею).

– Які три таїни відкрила пісня музиканту? (вільна душа, дужі крила, вічність).

*Учень 3. Лечу від краю і до краю,
чарую дивними словами
Я вас на крилах підіймаю
Або сумую разом з вами.*

Хто я?... (пісня).

Вчитель.

*– У яких піснях згадується скрипка? (Група **учнів-співаків** виконує кілька пісень про скрипку)*

1. Укр. нар. пісня «Заграй мені скрипалю».

2. Укр. нар. пісня «Грай, моя скрипонько».

3. Муз. І. Поклада, сл. В. Крищенка «Чарівна скрипка».

4. Норвезька народна пісня «Чарівний смичок». (виконання пісні цілим класом).

Вчитель. В одному з наймузичніших міст світу, Відні, є пам'ятник: над невичерпним струменем води стоїть людина з волинкою у руках. Це пам'ятник пісні. Саме вона зберігає пам'ять про давні часи, про музикантів та скрипкових майстрів.

Пропоную прослухати баладу Володимира Івасюка «Дві Скрипки».

– Що вам відомо про автора балади?

Учень. Володимир Івасюк – феномен в українській культурі, який із буковинського самородка виріс на Майстра й Учителя. Бо ціла когорта українських композиторів-піснярів – народжені під зорею Івасюкової музики. Він прожив лише 30 років. Залишив нам десятки пісень, які вилетіли з його душі, стали частиною його серця....

(Звучить балада Володимира Івасюка «Дві скрипки»).

Вчитель. Розгляньте репродукцію картини російського живописця Кузьми Петрова-Водкіна "Скрипка".

– Як ви думаєте, що могло надихнути на створення цього полотна?

– Чи відомі вам інші живописні твори, присвячені музичним інструментам?

А зараз запрошую усіх вас на виставку малюнків художників вашого класу. Пропоную обрати малюнок, який найбільше вам сподобався.

3. Підсумок уроку.

Вчитель. Довгий шлях пройшли струнні інструменти від тятиви мисливського лука до сучасних музичних інструментів. І сьогодні вони – найважливіша й найчисленніша інструментальна група.

Прослухавши цікаві розповіді, пісні, ми можемо зробити висновок, що музичні образи і народна творчість є нероздільні; так як тісно пов'язані й музичне мистецтво з багатьма іншими видами мистецтва. Вони доповнюють один одного, і разом з тим служать духовному збагаченню людини.

– Подумай, чому так багато казок присвячено музичному мистецтву?

– Зроби висновок: яке місце посідає музика у казці?

4. Завдання додому.

Спробуй скласти власну казку про силу музичного мистецтва.